

## (SOU 2025:2) Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter

### Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, en feministisk och separatistisk organisation vars uppgift det är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors och tjejers livsvillkor.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor och tjejer, men också att kvinnors och tjejers livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer oss och de som förenar kvinnor och tjejer. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor, tjejer och barn är ett systematiskt våld och ska därför ses som ett samhällsproblem.

Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejjourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld.

Roks är där för att ge kvinnan, tjejen och barnet en plats för att ta sig ur en relation där mannen använder våld. För att stötta och hjälpa henne krävs att vi påverkar reformerna. Trots att Roks inte har varit remissinstans väljer vi att svara på remissen då framförallt aborträtten är en viktig grundförutsättning för ett jämställt samhälle.

### Grundlagsskydda aborträtten

- Roks tillstyrker förslaget om att grundlagsskydda aborträtten.
- Roks betonar vikten av att lagtexten ska innehålla ordet kvinna.
- Roks ser också att grundlagsskyddet inte är tillräckligt om vanlig lag kan begränsa rätten.

Roks delar utredningens bedömning att aborträtten är en grundläggande fråga om kvinnors rätt att bestämma över sina egna kroppar. Denna rättighet är en hörnsten i arbetet för ett jämställt samhälle. Det är uppenbart att frågan om aborträtt handlar om kvinnors rättigheter, och därför välkomnar Roks att utredningen ser ett starkt signalvärde i att skydda aborträtten genom grundlagen.

För att grundlagsskyddet ska få verklig betydelse och ge ett tydligt signalvärde, är det avgörande att kopplingen till kvinnors rättigheter synliggörs i lagtexten. Roks menar att det därför är nödvändigt att inkludera ordet "kvinna" i formuleringen. Utan denna tydlighet finns en risk att aborträtten framstår som könsneutral, vilket urvattnar dess koppling till just kvinnors rätt till kroppslig autonomi och ökar risken för framtida begränsningar.

Ett starkt och tydligt grundlagsskydd för aborträtten måste erkänna och synliggöra att detta ytterst handlar om kvinnors rättigheter – och den formuleringen behöver synas både i symbolik och i faktisk lagtext.

Samtidigt konstaterar Roks att ett grundlagsskydd i sig inte är tillräckligt. Hoten mot aborträtten kvarstår, även med ett grundlagsskydd, eftersom rättigheten fortfarande kan begränsas genom vanlig lagstiftning. Därför anser Roks att kommittén borde ha haft i uppdrag att inte bara utreda om aborträtten ska grundlagsskyddas, utan även hur den bör skyddas i vanlig lag för att säkerställa ett reellt och långsiktigt skydd för kvinnors rättigheter. För att skydda aborträtten kan inte vanlig lag kunna begränsa dagens reglering om abort.

Utredningen framhåller också att rätten till abort aldrig kan tas för given. Detta är en viktig insikt som Roks instämmer i och vill även utveckla det genom att bekräfta att kvinnors rättigheter är ständigt hotade på grund av de patriarkala samhället vi lever i.

### **Att begränsa rätten till abort för kvinnor utan svenskt medborgarskap**

- Roks avstyrker helt förslaget om att begränsa rätten till abort

Roks ser med stark oro och bestörtning på att utredningen öppnar upp för möjligheten att genom lag begränsa rätten till abort för kvinnor som inte är svenska medborgare. Det är ett djupt oroväckande förslag som riskerar att skapa ett rättsligt tvångsläge där vissa kvinnors kroppar och rättigheter värderas lägre än andras.

Att överhuvudtaget överväga begränsningar i aborträtten utifrån medborgarskap är ett principiellt avsteg från den grundläggande insikten att rätten till sin egen kropp inte är villkorad – inte av härkomst, inte av juridisk status, inte av nationalitet. Det är en grundläggande mänsklig rättighet.

Förslaget skapar en situation där kvinnor som redan befinner sig i en utsatt position – asylsökande eller kvinnor med tillfälliga/permanenta uppehållstillstånd – riskerar att nekas rätten att fatta beslut om sin egen kropp och framtid. Det innebär att tillgången till grundläggande reproduktiva rättigheter inte är jämlik. Det är ett direkt angrepp på principen om kvinnors rätt till sin kropp.

Roks vill påminna om att rätten till abort är en central del av kvinnors rättigheter. Det är inte ett privilegium som kan delas ut eller dras in av staten beroende på medborgarskap.

Vi ser dessutom med oro på att detta förslag riskerar att förstärka de hinder som redan idag finns för kvinnor i utsatthet att få tillgång till abortvård, och skapa en tystnadskultur där kvinnor inte vågar söka vård av rädsla för repressalier eller rättsliga följder.

Röks avvisar därför med kraft varje försök att inskränka rätten till abort utifrån medborgarskap. Aborträtten måste gälla alla kvinnor – utan undantag.

Möjligheten att återkalla medborgarskap

- Röks avstyrker helt förslaget att införa möjligheten att återkalla medborgarskap.
- Röks ser allvarligt på att utredningen inte har gjort en analys över konsekvenserna för kvinnor.

Röks motsätter sig i sin helhet förslaget att införa en möjlighet att återkalla medborgarskap. Förslaget saknar en genomarbetad konsekvensanalys, särskilt vad gäller effekterna för kvinnor – i synnerhet de kvinnor som, innan sitt medborgarskap, haft uppehållstillstånd på grund av anknytning till en man med svenskt medborgarskap.

För många kvinnor som utsätts för mäns våld skulle detta innebära ytterligare ett maktmedel i mannens händer. Hotet om att hon kan förlora sitt medborgarskap kan användas för att kontrollera och tysta henne, både under relationen och efter att hon lämnat den. Detta riskerar att ytterligare försvåra kvinnors möjligheter att ta sig ur mannens kontroll.

Förslaget är dessutom otydligt i sin utformning. Det är inte tillräckligt klart vilka typer av brott som kan ligga till grund för återkallelse eller hur bedömningen av “allvarlig brottslighet” ska göras. En så ingripande åtgärd som att frånta en person hennes medborgarskap kräver en mycket hög grad av rättssäkerhet och tydlighet – något detta förslag inte uppfyller.

Röks vill också uppmärksamma det särskilda allvaret i att förslaget möjliggör att barn kan skiljas från sin förälder, till exempel sin mamma, om endast en av dem förlorar sitt medborgarskap. Det är inte ovanligt att den våldsamma mannen använder barnen som verktyg för att fortsätta kontrollera henne. Att splittra familjer på detta sätt får särskilt allvarliga konsekvenser för mammor och barn.

Röks varnar för att denna typ av lagstiftning riskerar att förstärka redan existerande ojämlikheter, slå särskilt hårt mot kvinnor, och därmed försvaga det skydd kvinnor behöver mot våld, förtryck och beroende.

Röks avvisar helt förslaget om att staten ska kunna begränsa föreningsfriheten med hänvisning till kopplingar till kriminella sammanslutningar

- Röks avstyrker helt förslaget om möjligheten att begränsa föreningsfriheten.

Föreningsfriheten är en grundläggande demokratisk rättighet – inte minst för kvinnor som organiserar sig för kvinnors rättigheter i ett patriarkalt samhälle. Att begränsa denna rättighet kan därför inte vara en lösning på kriminaliteten, även om det självklart är nödvändigt att bekämpa brottslighet.

Konsekvenserna av att staten ges möjlighet att inskränka föreningsfriheten kan bli allvarliga och långtgående för demokratin. Det finns en risk att lagstiftningen används repressivt – inte minst mot kvinnors organisering och rörelser, som redan idag utsätts för hot, hat och motstånd.

Både historiskt och i vår samtid vet vi att kvinnors organisering ofta ifrågasätts, misstänkliggörs och motarbetas – av individer, grupper och ibland även av statliga institutioner. Att skapa ett rättsligt utrymme för godtyckliga tolkningar av vad som utgör en ”kriminell sammanslutning” riskerar att slå mot ideella kvinno- och tjejjourer och feministiska nätverk som arbetar för kvinnors rättigheter och mot mäns våld.

Roks varnar för att detta förslag, om det genomförs, kan leda till en farlig förskjutning där kvinnors röster tystas, deras organisering misstänkliggörs och demokratins fundament urholkas.

Författare och beslutsfattare till detta remissyttrande är Roks ordförande Adine Samadi.

Adine Samadi

Ordförande för Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige

Stockholm 28 april 2025